

رابطه تهاجم فرهنگی غرب و کارکرد خانواده های ایرانی

سید علی سیدنژاد^۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۲/۱۲/۲۱

حمیدرضا حاتمی^۲

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۳/۰۸/۱۹

مهرشاد شبابی^۳

عباس خلجی^۴

چکیده

استفاده از ابزارهای نوین ارتباطی در میان خانواده‌های ایرانی، نشان دهنده تغییر رفتار اعضای خانواده است. کاهش احترام به والدین، گذراندن اوقات فراقت با دوستان و خارج از خانواده و گرایش به فردگرایی و تعامل با دیگران از طریق تلفن همراه و اینترنت، نمونه‌های آشکار شیوه‌های رفتاری اغلب خانواده‌ها و نمونه‌هایی از این تغییرات است. از سوی دیگر، دین اسلام، دستوراتی برای تعامل انسان‌ها ارائه نموده که برای خانواده‌های ایرانی به لحاظ دارا بودن مذهب تشیع، حائز اهمیت است. این پژوهش در پی پاسخ به این سؤال است که آیا بین تهاجم فرهنگی غرب و کارکرد خانواده‌های ایرانی رابطه وجود دارد. آیا با تقویت کارکردهای خانواده می‌توان از شدت تأثیر تهاجم فرهنگی کاست. برای پاسخ به این سؤال، متغیرهای تهاجم فرهنگی و کارکردهای خانواده‌های ایرانی مورد واکاوی قرار گرفت و مؤلفه‌های آنها شناسایی شد؛ سپس ضریب همبستگی پیرسون محاسبه شد. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران برای جامعه معلوم (۴۴۰ نفر) با خطای ۰/۰۵، تعداد ۲۰۵ نفر محاسبه گردید. با توجه به شرط پذیرش نمونه‌های آماری (توانایی درک و تشخیص مفاهیم و عوامل توسط پاسخ‌گویان)، ضریب کفایت نمونه برداری محاسبه و تعداد ۱۴۵ نفر به عنوان حداقل نمونه مناسب تعیین شد. یافته‌های پژوهش نشان داد بین عوامل تهاجم فرهنگی و کارکردهای خانواده، رابطه معنا دار وجود دارد. نوع رابطه همبستگی غیرهمسو و منفی است. برخی متغیرها، مانند توانایی حل

۱- نویسنده مسئول: دانشجوی دکتری اطلاعات فرهنگی دانشگاه جامع امام حسین (ع) sa3ali@yahoo.com

۲- دانشیار گروه علمی عملیات روانی دانشگاه جامع امام حسین (ع)

۳- استادیار مرکز مطالعات خانواده دانشگاه جامع امام حسین (ع)

۴- استادیار گروه علمی اندیشه و فرهنگ دانشگاه جامع امام حسین (ع)

مسئله و ایفای نقش خانوادگی از جمله متغیرهای با واسطه هستند که به طور غیر مستقیم از طریق مهارت افزایی بر کاهش تاثیر تهاجم فرهنگی بر خانواده تاثیر دارند.
کلید واژه: تهاجم فرهنگی، کارکرد خانواده، اسلام، عوامل ثبات خانواده، فرهنگ ایرانی - اسلامی.

فرهنگ عامل وحدت، انسجام، همبستگی و هدفداری ملت است که افراد را تشویق می‌کند برای رسیدن به هدفهای مورد نظر، فداکاری، تلاش و از خود گذشتگی در عرصه‌های مختلف از خود نشان دهند. فرهنگ تداوم بخش و انسجام دهنده ارزشها و هنجارهای اجتماعی است و هویت ملت را می‌سازد. فرهنگ اسلامی، که غنی‌ترین فرهنگها و مطابق با فطرت انسانهاست، خانواده را در جایگاه بسیار والایی می‌بیند و آنجا را ایمن‌ترین پناهگاه انسان و شایسته‌ترین کانون برای رساندن او به رشد و کمال می‌داند. سؤال آغازین پژوهش این است که: "چگونه می‌توان صدمات ناشی از تهاجم فرهنگی غرب را بر خانواده‌های ایرانی کاهش داد؟" غرب با در اختیار داشتن فناوری رسانه‌ای، اغلب سبک زندگی غربی را ترویج می‌کند. در عصر حاضر، طراحان "نظم نوین جهانی" به سرکردگی آمریکا می‌کوشند نظریات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی خود را به تمام کشورهای جهان تحمیل کنند. مقام معظم رهبری، اقدامات نرم دشمن را "تهاجم فرهنگی" و در جای دیگر به "شیخون فرهنگی" تعبیر می‌کند؛ زیرا این اقدام دشمن، آرام و بی‌سرو صدا انجام می‌شود و برای مقاصد خاص به بنیانهای فرهنگی هجوم، و باورهای تازه‌ای را به قصد جایگزینی فرهنگ و باورهای ملی وارد کشور می‌کند (رهبری، ۱۳۷۰/۱۰/۲۵). از سوی دیگر، نهاد خانواده، کهن‌ترین و ریشه‌ای‌ترین نهاد بشری است. آدمی در خانواده چشم به هستی می‌گشاید؛ در آن رشد می‌کند و با آن به کمال می‌رسد. زندگی خانوادگی در سیر تکامل خویش می‌تواند پس از زندگانی این جهان در بهشت نیز ادامه یابد. خداوند در قرآن می‌فرماید: «هم خودشان و کسانی از پدران و همسران و فرزندانشان که نیکوکارند، وارد بهشت‌های جاودان می‌گردند و فرشتگان از هر دری بر آنان وارد می‌شوند [و می‌گویند] سلام بر شما به خاطر صبوری و بردباریتان؛ پس چه نیک سرانجامی

است» (رعد/۱۳، ۲۳ و ۲۴). اگر پیوند انسانها در مجموعه خانواده، ایمانی باشد به این جهان محدود نخواهد بود و در جهان باقی و بهشت سرمدی نیز ادامه خواهد یافت. خانواده در سنت و سیره نبوی از اعتباری ویژه و ارزشی بی نظیر برخوردار است. دیدگاه الهی پیشوای اسلام و تعبیر والای او درباره بنیاد خانواده موجب شگفتی و شیفتگی است. از دیدگاه نبوی، هیچ بنیانی در هستی با محبوبیت و ارجمندی بنیان خانواده نزد پروردگار برابری نمی‌کند. پیامبر اکرم (ص) فرمودند: «هیچ بنایی در اسلام پایه‌گذاری نشده است که در پیشگاه خدای پر عزت و جلال، از تشکیل خانواده محبوبتر و ارجمندتر باشد» (مجلسی، ۱۳۷۸، ج ۱۰۰: ۱۴۷).

مسئله این است که در جوامع معاصر - بویژه در جوامع غربی و امریکایی - نظام خانواده از حالت سنتی و پراکنده به نظام واحد مرکزی تبدیل شده است. در چنین نظامی، نقش والدین در اداره زندگی و تربیت فرزندان بشدت کمرنگ، و به جای آن انواع نهادهای اجتماعی، مدد یاری، آموزشی و رسانه‌ای به تربیت نسلها و هدایت افکار مشغول شده‌اند. بی توجهی به خانواده، گام نخست فروپاشی خانواده است. فروپاشی نظام خانواده در اسلام، چنان نکوهیده شده که امام صادق (ع) آن را زلزله بخش عرش الهی در بالاترین مراتب نظام هستی بر شمرده است و می‌فرماید: «ازدواج کنید ولی جدایی حاصل نکنید که عرش از جدایی به لرزه در می‌آید» (طبرسی، ۱۳۸۱: ۱۹۷). این دغدغه هست که نظام سلطه در روند جهانی سازی از طریق شبکه‌های ماهواره‌ای، پیوندهای خانوادگی را بگسلد و با ترویج فردگرایی، بی عفتی، ترویج خیانت، لوکس گرایی و نمایش زندگیهای تجملاتی به خانواده‌ها حمله فرهنگی برد و با تضعیف باورهای دینی و تعهدات اخلاقی، نهاد خانواده را تضعیف کند. شاهد این موضوع، افزایش طلاق است که رشد تصاعدی دارد. فرضیه پژوهش این است که بین تهاجم فرهنگی غرب و کارکرد خانواده‌های ایرانی رابطه‌ای مستقیم و معکوس وجود دارد.

این تحقیق، که از رساله دکتری استخراج شده است با استفاده از شیوه پیمایشی و استفاده از آزمون فرضیه رابطه‌ای، همبستگی بین عامل تهاجم فرهنگی به عنوان متغیر مستقل و عوامل کارکرد خانواده را به عنوان متغیر وابسته مورد بررسی قرار می‌دهد.

مبانی نظری

دسی (۲۰۰۷) و لوین (۲۰۰۸) بعد فرهنگی را مهمترین بعد جنگ نرم دانسته‌اند؛ زیرا عواملان جنگ نرم در پی این هستند که با استفاده از سازوکارها و روشهای فرهنگی بر ارزشهای بنیادی جامعه، نگرشهای پایه‌ای و آداب و رسوم، منش و رفتار اجتماعی، تأثیر بگذارند و آن را دستخوش تغییر قرار دهند. امروزه "تهاجم فرهنگی" به سوی غلبه فرهنگ غربی بر سایر فرهنگها پیش می‌رود. نمونه بارز آن روند رو به گسترش تسلط فرهنگ غرب بر سایر فرهنگها - بویژه فرهنگ اسلامی - در یکصد سال اخیر است. تفاوت عمده تهاجم فرهنگی با تبادل فرهنگی در این است که در تهاجم برای فرهنگ مورد هجوم امکان انتخاب وجود ندارد. جلوه‌های تهاجم فرهنگی را می‌توان به دو دسته بیرونی، همچون تلاش برای دین‌زدایی، ایجاد روحیه خودباختگی فرهنگی، ترویج افکار و اندیشه‌های غربی و... و درونی، همچون عقب‌ماندگی علمی و صنعتی، فقر اقتصادی، غفلت کارگزاران فرهنگی و... تقسیم کرد. تهاجم فرهنگی، جایگزینی فرهنگ بیگانه با فرهنگ خودی به شکلی هوشیارانه است که بتواند ملت و جامعه‌ای را نسبت به فرهنگ خودی، بیگانه، و مطیع‌گرایز بیگانگان کند. تهاجم فرهنگی، هر گونه حرکتی از سوی دشمن است که برای تغییر یا تحریف ارزشها، رفتارها و کردارهای انسانی باشد (شجاع، ۱۳۹۲: ۵۷). اصولی که در تهاجم فرهنگی تبلیغ و ترویج می‌شود، عبارت است از: اصالت لذت، دنیاگرایی، بی‌اخلاقیگری اجتماعی، فردیت فرد، فمینیسم (هر چیز را از نگاه

جنسیت دیدن و در یک کلام تبلیغ برای رفع حیا از سطح اجتماع)، سوداگری اقتصادی، توده گرایی، ترویج بی بند و باری. چگونگی تأثیرگذاری ابزارهای تهاجم فرهنگی به شیوه‌های تبلیغ فرهنگ برهنگی غرب، اصرار بر گناه با از بین بردن زشتی گناهان، ارائه نمادهای غیراخلاقی، اسوه‌سازی از شخصیت‌های غیر اخلاقی است. تهاجم فرهنگی به قصد ویران کردن فرهنگ یک جامعه و بیگانه کردن مردم آن جامعه نسبت به فرهنگ خود و یا جایگزین کردن فرهنگ مهاجمان به جای فرهنگ بومی آنهاست. «امروز آرایش تهاجمی فرهنگی بسیار خطرناکی علیه انقلاب به وضوح مشاهده می‌شود؛ زیرا جهان اسلام بیدار و هوشیار شده است. از این رو تهاجم فرهنگی دشمن با گذشته تفاوت بسیار دارد و شکل جدیدی پیدا کرده است و برای مقابله با آن باید با شناخت و آگاهی کامل عمل کنیم» (رهبری، ۲۰ / ۹ / ۱۳۷۰). «اینکه ما مکرر گفته‌ایم و می‌گوییم که توطئه فرهنگی در جریان است و من آن را به عیان در مقابل خودم مشاهده می‌کنم، متکی به استدلال است؛ شعار نمی‌دهم. من این را مشاهده می‌کنم. امروز دشمن با شیوه بسیار زیرکانه‌ای در داخل در حال یک جنگ و مبارزه تمام عیار فرهنگی علیه ماست» (رهبری ۲۳ / ۷ / ۱۳۸۰).

تمایل فطری آدمی به زندگی خانوادگی به این جهان منحصر نیست؛ بلکه آدمی تمایل دارد در زندگی آن جهانی خویش نیز به صورت خانوادگی زندگی کند. پیامبر اعظم (ص) از این گرایش فطری انسان و تمنای آن جهانی او در رستاخیز چنین خبر می‌دهد: «هنگامی که انسان وارد بهشت می‌شود، سراغ پدر و مادر و همسر و فرزندان را می‌گیرد. به او می‌گویند آنان به مرتبه و مقام تو نرسیده‌اند. گوید پروردگارا من برای خود و آنان عمل کردم؛ پس فرمان داده می‌شود که آنان را به او ملحق کنند» (سیوطی، ج ۶، ۱۳۵۲)؛ بدین سان خانواده زیباترین جلوه الهی، پایدارترین مجموعه نظام هستی و کهن ترین نهاد بشری است. نهاد پاکی که تمام

کمالات این جهانی و آن جهانی انسان از آن برمی‌خیزد (دلشاد تهرانی، ۱۳۸۶: ۲۴). گزنفون، حکیم و تاریخ نگار یونانی، یکی از دلایل اقتدار هخامنشیان را، که در روزگار خود از بزرگترین و مقتدرترین تمدنهای جهان بودند، توجه ویژه خانواده و جامعه ایرانی به ترتیب فرزندان خویش بر می‌شمارد. «ایرانیان تقوا و فضیلت را به فرزندان خود می‌آموزند؛ همان گونه که دیگران خواندن و نوشتن در قوانین ایران را کوششی برای تربیت افراد می‌دانند. افراد تربیتی پیدا می‌کنند که پیشاپیش آنها را از دست زدن به کارهای ننگین و شرارت آمیز باز دارد» (محمدری شهری، ۱۳۸۶: ۱۸۸ و ۱۸۷). پیامبر اکرم (ص) همواره تأکید داشت که پیروانش در پیروی از ایشان، تشکیل خانواده دهند و سیر و سلوک خانوادگی را طی کنند. از بیانات ایشان است که: «ازدواج (و تشکیل خانواده) سنت من است؛ پس هر که به سنت من پشت کند از من نیست» (مجلسی، ۱۳۷۸، ج ۱۰۰: ۲۲۰)؛ هم‌چنین فرمودند «هر که دوست دارد که بر آیین من باشد، البته باید از سیره عملی من پیروی کند و در راه من گام زند و از جمله سیره‌ها و سنت من ازدواج (و تشکیل خانواده) است» (شیخ کلینی، ۱۳۸۹، ج ۵: ۴۹۶)؛ هم‌چنین فرمودند هر که دوست دارد که خدای متعال را پاک و پاکیزه ملاقات کند، باید او را با همسر ملاقات کند (حر عاملی، ۱۴۰۹ ه. ق، ج ۲۰: ۱۸). این همه تأکید بر تشکیل خانواده فقط برای بقای نسل نیست؛ بلکه حقیقتی بالاتر و والاتر از آن نیز مطرح است و آن اینکه با تشکیل خانواده و سلوک خانوادگی بسیاری از کمالات انسان عرصه ظهور می‌یابد تا جایی که عبادت و بندگی انسان متأهل به هیچ وجه با عبادت و بندگی انسان مجرد قابل قیاس نیست. تأکید پیامبر اکرم (ص) بر تشکیل خانواده چنان است که آن حضرت بدترین افراد امت خویش و بیشترین اهل آتش را از مجردان معرفی، و فرمودند «بدترین افراد امت من مجردان آنند (مجلسی، ۱۳۷۸، ج ۱۰۰: ۱۲۲).

تافلر^۱ (۱۹۸۰) در کتاب موج سوم اذعان می‌کند: «از هم پاشیدگی خانواده در واقع، بخشی از بحران عمومی نظام صنعتی است که در آن، همه، شاهد از هم گسیختگی تمامی نهادهای عصر موج دوم هستیم. این فراگرد دردناکی است که در زندگی فردی ما بازتاب می‌یابد و نظام خانوادگی را آن چنان دگرگون می‌سازد که دیگر بازشناخته نخواهد شد. از نظر "والنتینف"^۲، پژوهشگر روسی، پایان عصر خانواده از راه رسیده است اما مردم متوجه نیستند. "این طیف از پژوهشگران معتقدند که طی بیست سال اخیر گرایشهای مردان و زنان نسبت به زندگی خانوادگی تغییر کرده است. به اعتقاد آنان در گذشته کمتر طلاق اتفاق می‌افتاد و آن هم در مواقعی که ادامه زندگی مشترک برآستی غیرقابل تحمل می‌شد؛ اما اکنون مردم نگران یافتن خوشبختی هستند و از خانواده انتظارات دیگری دارند (والنتینف، ۱۳۸۷: ۱۴).

تعریف نظری و عملیاتی متغیرهای پژوهش

تهاجم فرهنگی (متغیر مستقل)، تلاش برنامه‌ریزی شده و سازمان یافته یک یا چند گروه اجتماعی - فرهنگی، جامعه یا دولت برای تحمیل مبانی و اصول اجتماعی، باورها، ارزشها، اخلاقیات و رفتارهای مورد نظر خویش بر سایر گروه‌ها و جوامع و ارائه اطلاعات به ملتها و تغییر در نظام ارزشهای آنان است به طوری که تصمیم‌گیریه‌ها در کشور مورد تهاجم به تأمین سیاسی و اقتصادی و... کشورهایی منجر بشود که از این حربه استفاده می‌کنند. (شورای عالی انقلاب فرهنگی، مصوبه ۱۳۸۷/۲/۲۴). بر اساس نتایج تحقیق زاهدی، می‌توان این عوامل را برای تهاجم فرهنگی برشمرد: ۱ - دین‌گریزی ۲ - فساد و بی بند و باری ۳ - بی‌حجابی و بد

1 - Toffler

2 - Andre Valntynf

حجابی ۴ - کاهش عاطفه خانوادگی ۵ - روابط جنسی ناسالم ۶ - مدگرایی و مصرف گرایی (زاهدی، ۱۳۹۱: ۶۷).

کارکرد خانواده (متغیر وابسته)، سازمان ملل متحد (۱۹۹۴) خانواده را چنین تعریف می‌کند: «خانواده یا خانوار به گروه دو یا چند نفره‌ای اطلاق می‌شود که با هم زندگی می‌کنند؛ درآمد مشترک برای غذا و دیگر ضروریات زندگی دارند و از طریق خون، فرزند خواندگی یا ازدواج با هم نسبت دارند. در هر خانواده ممکن است یک یا چند خانواده زندگی کنند. تمام خانوارها، هم خانواده نیستند» (نجاریان، ۱۳۷۵: ۱۹). بر اساس الگوی مک مستر، خانواده، کارکردهایی دارد که بر سلامت و شایستگی‌های روانی اجتماعی افراد مؤثر است و عواملی مانند توانایی حل مشکل، ارتباطات مؤثر، ایفای نقش، پاسخدهی عاطفی، حمایت عاطفی، کنترل رفتار دارد (اپستین، ۲۰۰۰).

چارچوب نظری

بی تردید نظریه‌های جدید خانواده مانند نظریه توسعه خانوادگی، نظریه دوره حیات خانواده (بر مراحل زندگی بیش از دیگر مراحل و جنبه‌ها تأکید می‌کند)، نظریه انتقال نقش، نظریه گزینش عاقلانه، نظریه گذار و نظریه خانواده درمانی اپستین موجب پیشرفتهای ارزشمندی در زمینه توضیح چگونگی فرایندها و کنشهای متقابل خانوادگی شده است؛ اما به نظر می‌رسد این نظریه‌ها در پاسخ به چرایی فروپاشی خانواده موفقیت لازم را نداشته است. طی مطالعاتی، نظریه خانواده درمانی اپستین به طور مستقیم به موضوع کارکرد خانواده پرداخته است که می‌تواند مبنای خوبی برای این پژوهش باشد. مطابق این نظریه، خانواده‌هایی که از فرایند خانواده درمانی بهره می‌برند، عبارتند از: خانواده‌های طلاق گرفته، ازدواج دوباره، فوت یکی از اعضا، خانواده‌های با مشکلات اقتصادی، فرهنگی.

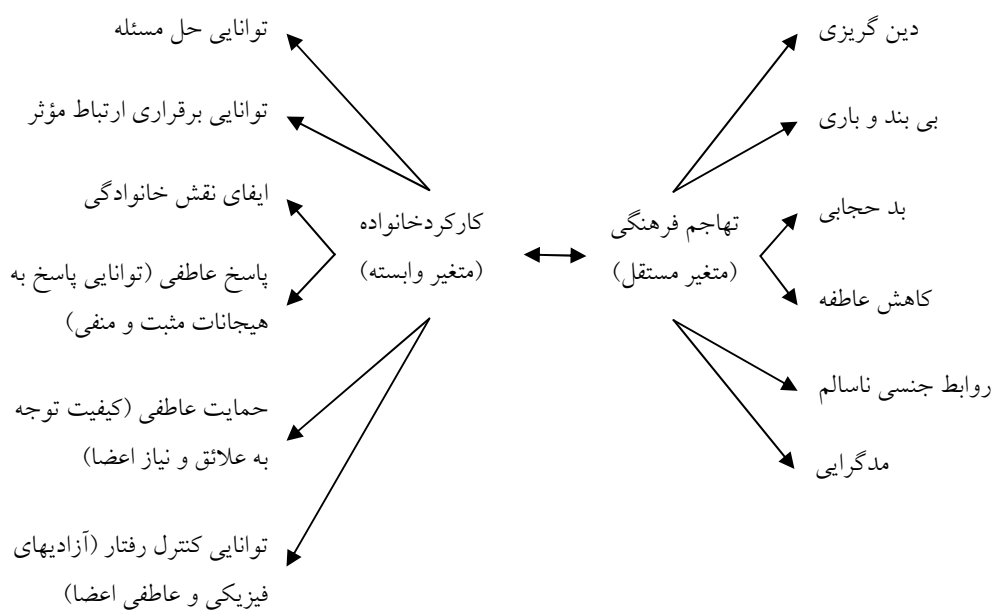
نظریه خانواده درمانی، توسط یک گروه پژوهشگر روی خانواده‌های غیر بالینی انجام شد؛ یعنی خانواده‌هایی که اعضای آن هیچ بیماری روانی مشخصی نداشتند. نتایج پژوهش آنها نشان داد کارکردهای خانواده شامل توانایی حل مشکل، توانایی برقراری ارتباطات مؤثر، ایفای نقش‌های خانوادگی، واکنش عاطفی، حمایت عاطفی و کنترل رفتار می‌تواند موجب مصون‌سازی نگرش اعضای خانواده شود. این نظریه به این دلیل که به همه کارکردهای خانواده توجه می‌کند، می‌تواند مبنای نظری خوبی برای این پژوهش باشد. منابع دینی اسلام نیز بر خانواده محوری تأکید دارد و بر توجه به مشترکات، پرهیز از چالش، فرستادن پیام خیرخواهانه، تکیه بر عواطف، شناخت و تأمین نیاز، جلب اعتماد و صله رحم تأکید دارد و نقش ارتباطی خانوادگی را در زمره اخلاق حسنه برشمرده است. منظور از تأکیدهای اسلام، شکل‌گیری خانواده اسلامی است که در برابر تهدیدات فرهنگی ایمن باشد. مرتضی مطهری نیز با طرح نظریه فطرت، بیش از هر چیز بر نقش عوامل فطری تأکید می‌کند و ریشه بی‌ثباتی خانواده را در انحراف از خواهش‌های فطری انسان یا به عبارتی فطرت‌گریزی در سه سطح عوامل اولیه (احساسات فردی)، عوامل ثانویه (کنش‌های فردی زن و شوهر) و عوامل پشتیبان (آگاهی بخشی، حقوق، تربیت اخلاقی و کنترل اجتماعی) جستجو می‌کند. فرایند فطرت‌گریزی به تقسیم کار جنسیتی و کمرنگ شدن وظایف اعضای خانواده اشاره دارد. گسترش روابط جنسی خارج از چارچوب خانواده، نمود دیگری از فطرت‌گریزی در دوران معاصر است. این پدیده از طریق کاهش نیاز جنسی و عاطفی زن و شوهر به یکدیگر به ثبات خانواده لطمه زده است. پژوهشگران غربی به این اعتراف دارند که در وضعیتی که افراد جامعه به خانواده به عنوان مکان انحصاری ارضای نیازهای جنسی می‌نگرند، میزان تعهد عمومی نسبت به حفظ این نهاد اجتماعی بشدت کاهش می‌یابد.

تکیه این پژوهش بر نظریه خانواده درمانی اپستین است که به کارکردهای خانواده توجه خاص کرد و آسیب خانواده را ناشی از بدکارکردی عوامل خانواده دانسته است. اپستین و همکارانش (۲۰۰۰) در دانشگاه مک مستر کانادا، شش بعد از زندگی خانوادگی را مورد ارزیابی و سنجش قرار دادند:

- ۱ - توانایی حل مسئله: شامل توانایی حل مشکلات ابزاری (پول، غذا، پوشاک، خانه و حمل و نقل) و مشکلات عاطفی (نگرانی و افسردگی) ۲ - توانایی برقراری ارتباط مؤثر (ارتباط کلامی و غیر کلامی): این بعد به چگونگی تبادل اطلاعات بین اعضای خانواده اطلاق می‌شود. این الگو صرفاً به ارتباط کلامی توجه دارد نه به این دلیل که اهمیت ارتباط غیر کلامی را نادیده می‌گیرد بلکه به دلیل مشکلات عملی که در سنجش و جمع‌آوری داده‌ها در زمینه رفتارهای غیرکلامی وجود دارد.
- ارتباط می‌تواند از نوع صریح یا غیر صریح و مستقیم یا غیر مستقیم باشد.
- ۳ - توانایی ایفای نقش‌های خانوادگی: کارایی خانواده در توزیع وظایف پنجگانه است؛ شامل ۱ - ۳ - تأمین منابع، تأمین نیازهای اولیه مثل خوراک، پوشاک و سرپناه ۲ - ۳ - اداره خانواده از طریق تصمیم‌گیری و کنترل رفتار و امور مالی ۳ - ۳ - کمک به رشد شخصی؛ مثل رشد فیزیکی، عاطفی، آموزشی، اجتماعی، حرفه‌ای، شغلی ۴ - ۳ - حفظ و نگهداری سامانه خانوادگی از طریق پرورش و ارائه مهارت‌های زندگی ۵ - ۳ - ایجاد خشنودی جنسی در والدین؛ مانند رضایت زناشویی. ۴ - توانایی واکنش عاطفی: توانایی پاسخ هیجانی متناسب به اعضای خانواده؛ چه احساسات مثبت مانند لذت، عشق، توجه، مهربانی، محبت و چه احساسات منفی مانند غمگینی، افسردگی، خشم و ترس ۵ - توانایی همراهی عاطفی شامل در میان گذاشتن علائق اعضا مانند کیفیت توجه و سرمایه‌گذاری اعضای خانواده در برابر یکدیگر و رفع خواسته اعضا ۶ - توانایی کنترل رفتاری: مهارت‌های رفتاری اعضا. بنابراین می‌توان متغیرهایی مانند توانایی حل مسئله،

توانایی برقراری ارتباط مؤثر، توانایی ایفای نقشهای خانوادگی، توانایی واکنش عاطفی، توانایی آمیختگی عاطفی و توانایی کنترل رفتار را از نظریه استنتاج کرد.

الگوی مفهومی پژوهش

شکل ۱: رابطه بین تهاجم فرهنگی و کارکرد خانواده (مؤلف)

روش پژوهش

بر اساس هدف، کاربردی است که با استفاده از روش پیمایشی و شیوه پرسشنامه برای گردآوری داده‌ها انجام شده است. در این روش با تبدیل داده‌های پژوهش به نمادهای ریاضی و ورود اطلاعات به نرم افزار SPSS از روش تحلیل آماری برای توصیف پدیده استفاده می‌شود. جامعه آماری، خانواده پاسداران شاغل در شهر تهران هستند. روش نمونه‌گیری، تصادفی ساده است و تمام افراد جامعه مورد مطالعه با هم مشابهت دارند و متجانس هستند. برای انتخاب افراد نمونه از جدول

اعداد تصادفی استفاده می‌شود. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته است که روایی آن با استفاده از روش صوری و محتوایی است که به کمک صاحب‌نظران، مناسب بودن معرفها و طیفها مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. برای اطمینان بیشتر با اجرای پیش آزمون، اعتبار تشخیصی ابزار از طریق تحلیل عاملی بررسی شد. برای سنجش اعتماد ابزار اندازه‌گیری و سنجش پایایی از روش آلفای کرونباخ استفاده گردید. هم‌چنین با توجه به اینکه نوع فرضیه همبستگی است، نوع داده‌ها، پارامتری و مقیاس داده‌ها فاصله‌ای و نسبی است و از آزمون پیرسون برای بررسی رابطه بین عوامل متغیر مستقل و وابسته استفاده می‌شود تا ضمن بررسی رابطه، جهت آن نیز در دامنه بین ۱- تا ۱ مشخص شود.

توصیف داده‌ها

از آنجا که ابزار استاندارد برای عملکرد خانواده هست ولی ابزار استاندارد تهاجم فرهنگی نبود، ابزار محقق ساخته، طراحی و مورد استفاده قرار گرفت. برای تعیین روایی صوری، ابزار تحقیق به ده نفر از خبرگان و صاحب‌نظران مرتبط با موضوع پژوهش ارائه و نظر آنان گرفته شد و با اعمال اصلاحات لازم، ابزار تحقیق از روایی صوری برخوردار گردید. هم‌چنین برای تعیین روایی محتوایی از روش پیش آزمون استفاده شد. در این مرحله، ابزار تحقیق در اختیار ۳۰ نفر از افراد جامعه آماری قرار گرفت و نظر آنان در زمینه ضرورت استفاده از گویه‌های معرفی شده برای متغیرهای تهاجم فرهنگی و کارکرد خانواده گرفته شد. پس از اجرای پیش آزمون و محاسبه ضریب آلفا، روایی محتوایی ابزار تحقیق تعیین شد. ضریب به دست آمده، نشان‌دهنده اعتبار بیرونی پرسشنامه است.

به منظور توصیف داده‌ها از روش آمار توصیفی برای سازماندهی، خلاصه کردن و تهیه جدولهای یک بعدی به منظور بررسی شاخصهای گرایش به مرکز میانگین و

شاخص گرایش به پراکندگی شامل دامنه تغییرات، واریانس و انحراف استاندارد استفاده شد.

جدول ۱: توزیع فراوانی نظر پاسخگویان در ارتباط عوامل تهاجم فرهنگی و کارکرد خانواده

تعداد	درصد	درصد تجمعی	
۳	۰.۰۲	۲	خیلی کم
۱۲	۰.۰۸	۱۰	کم
۵	۰.۰۴	۱۴	متوسط
۴۷	۰.۳۳	۴۶	زیاد
۷۸	۰.۵۳	۱۰۰	خیلی زیاد
۱۴۵			جمع

جدول توزیع فراوانی داده‌ها نشان می‌دهد که اغلب پاسخگویان معتقدند بین عوامل تهاجم فرهنگی و عوامل کارکرد خانواده رابطه وجود دارد. ۱۱۵ نفر (۸۶٪) از پاسخگویان، موافق نظر رابطه زیاد و خیلی زیاد بین عوامل متغیر مستقل و وابسته هستند. تنها ۱۵ نفر (۱۰٪) از پاسخگویان نظری پراکنده نسبت به دیگران ارائه کردند.

جدول ۲: ویژگی‌های جنسیتی نمونه آماری

جنسیت	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
مرد	۱۲۰	۸۲/۸	۸۲/۸
زن	۲۵	۱۷/۲	۱۰۰
جمع	۱۴۵	۱۰۰	

بر اساس جدول داده‌های اسمی تحقیق نشان می‌دهد: ۸۲/۸ درصد (۱۲۰ نفر) از بین ۱۴۵ نفر) از نمونه آماری مرد و ۱۷/۲ درصد (۲۵ نفر از بین ۱۴۵ نفر) از نمونه آماری زن بودند.

جدول ۳: ویژگیهای سنی پاسخگویان

سن	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
۲۵ و کمتر	۱۷	۱۱/۷	۱۱/۷
۲۶-۳۰	۳۵	۲۴/۱	۳۵/۸
۳۱-۳۵	۴۸	۳۳/۱	۶۸/۹
۳۶-۴۰	۳۳	۲۲/۷	۹۱/۶
۴۱ و بیشتر	۱۲	۸/۲۷	۱۰۰
جمع	۱۴۵	۱۰۰	

مقیاس فاصله‌ای علاوه بر طبقه بندی، نامگذاری و مرتب کردن طبقه‌ها به ما اجازه می‌دهد که فاصله‌های موجود بین افراد یا اشیا یا رویدادها را مشخص کنیم. جدول ویژگیهای سنی پاسخگویان، نشان می‌دهد: ۱۱/۷ درصد (۱۷ نفر از بین ۱۴۵ نفر) از نمونه آماری در فاصله ۲۵ سال و کمتر، ۲۴/۱ درصد (۳۵ نفر از بین ۱۴۵ نفر) در فاصله ۲۶ تا ۳۰ سال، ۳۳/۱ درصد (۴۸ نفر از بین ۱۴۵ نفر) در فاصله ۳۱ تا ۴۰ سال، ۲۲/۷ درصد (۳۳ نفر از بین ۱۴۵ نفر) در فاصله ۳۶ تا ۴۰ سال، ۸/۲۷ درصد (۱۲ نفر از بین ۱۴۵ نفر) در فاصله ۴۱ سال به بالا قرار دارند.

جدول ۴: جدول وضعیت تحصیلی پاسخگویان

سن	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
دیپلم	۱۷	۱۱/۷	۱۱/۷
کاردانی	۲۵	۱۷/۳	۲۹
کارشناسی	۶۶	۴۵/۵	۷۴/۵
کارشناسی ارشد	۲۵	۱۷/۳	۹۱/۸
دکتری	۱۲	۸/۲۰	۱۰۰
جمع	۱۴۵	۱۰۰	

بر اساس جدول داده‌های اسمی تحقیق نشان می‌دهد: ۲۹ درصد (۴۲ نفر از بین ۱۴۵ نفر) از نمونه آماری با تحصیلات کمتر از کارشناسی و ۴۵/۵ درصد (۶۶ نفر از بین ۱۴۵ نفر) با تحصیلات کارشناسی و ۲۵/۵ درصد (۳۷ نفر از بین ۱۴۵ نفر) از نمونه آماری با تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر بودند.

جدول ۵: جدول وضعیت میانگین، انحراف معیار و واریانس نظر پاسخگویان

سؤال	میانگین	انحراف معیار	واریانس	سؤال	میانگین	انحراف معیار	واریانس
۱	۴/۳۱۷	۰/۷۴۲	۰/۵۷۰	۱۶	۰/۳۴۷	۰/۶۶۶	۴/۴۳۷
۲	۴/۷۴۳	۰/۷۸۹	۰/۵۸۹	۱۷	۰/۷۸۴	۰/۶۷۹	۴/۸۷۱
۳	۴/۸۶۵	۰/۷۷۷	۰/۵۶۶	۱۸	۰/۸۹۳	۰/۵۴۱	۴/۸۹۶
۴	۴/۳۹۵	۰/۸۷۳	۰/۶۴۲	۱۹	۰/۷۴۲	۰/۷۴۳	۴/۴۵۸
۵	۴/۲۶۷	۰/۹۶۵	۰/۵۹۰	۲۰	۰/۷۶۱	۰/۶۷۰	۴/۶۶۷
۶	۴/۱۳۴	۰/۴۶۷	۰/۵۵۲	۲۱	۰/۸۶۵	۰/۵۵۴	۴/۵۴۶
۷	۴/۶۷۳	۰/۷۸۳	۰/۷۸۲	۲۲	۰/۸۸۸	۰/۵۳۱	۴/۴۵۹
۸	۴/۹۸۲	۰/۸۹۵	۰/۵۵۹	۲۳	۰/۷۸۵	۰/۵۱۳	۴/۸۸۱
۹	۴/۲۳۹	۰/۷۸۸	۰/۵۷۱	۲۴	۰/۸۴۱	۰/۷۸۹	۴/۲۳۹
۱۰	۴/۸۹۹	۰/۸۷۲	۰/۶۵۹	۲۵	۰/۸۵۴	۰/۵۶۸	۴/۵۶۷
۱۱	۴/۲۶۵	۰/۷۷۱	۰/۶۵۵	۲۶	۰/۸۵۴	۰/۵۷۱	۴/۵۵۵
۱۲	۴/۹۶۵	۰/۷۴۲	۰/۵۵۷	۲۷	۰/۷۷۶	۰/۵۴۱	۴/۴۵۱
۱۳	۴/۴۴۵	۰/۷۸۳	۰/۵۴۹	۲۸	۰/۶۸۴	۰/۵۸۳	۴/۸۹۰
۱۴	۴/۳۷۸	۰/۷۶۵	۰/۵۶۶	۲۹	۰/۸۸۲	۰/۶۶۸	۴/۷۸۹
۱۵	۴/۱۲۹	۰/۸۹۳	۰/۷۶۵				

عامل شاخص جامعه آماری با استفاده از نمونه‌گیری است و شاخص یک نمونه ۱۴۵ نفری از جامعه آماری است.

تجزیه و تحلیل داده‌ها

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده از نمونه آماری و کشف رابطه بین متغیرها برای دستیابی به شناخت از آزمونهای آماری متناسب با هدف تحقیق استفاده شد.

جدول ۶: پایایی سؤالات پرسشنامه بر اساس آزمون آلفای کرونباخ

تعداد سؤالات	مقدار آلفا بر اساس مقادیر استاندارد شده	آلفای کرونباخ
۴۲	۰.۸۹۲	۰.۷۹۵

همان طور که ملاحظه می‌شود، مقدار آلفای محاسبه استاندارد شده برابر ۸۹ درصد است که مقدار قابل قبولی است؛ یعنی روش انتخاب شده، موضوع را به طور دقیق می‌سنجد و ابزار اندازه‌گیری امکان تکرار را دارد و اگر با همان واحد تحلیل مکرر به کار رود، نتایج یکسانی به دست می‌دهد.

جدول شماره ۷: ماتریس همبستگی و سطح معناداری آلفا بین عوامل متغیر مستقل و وابسته

متغیر	همبستگی	حل مشکل	ارتباطات مؤثر	نقشهای خانوادگی	پاسخ عاطفی	حمایت عاطفی	کنترل رفتار
دین‌گریزی	پیرسون سطح معناداری حجم نمونه	۰ ۰/۱۱۲ ۱۴۵	-۰/۱۱ ۰/۰۰۱ ۱۴۵	-۰/۸۷ ۰/۰۰۰ ۱۴۵	۰ ۰/۴۳۷ ۱۴۵	۰/۷۴ ۰/۰۰۰ ۱۴۵	-۰/۷۷ ۰/۰۰۹ ۱۴۵
بی‌بند و باری	پیرسون سطح معناداری حجم نمونه	-۰/۶۶ ۰/۰۰۰ ۱۴۵	۰ ۰/۵۴۲ ۱۴۵	-۰/۸۲ ۰/۰۰۰ ۱۴۵	-۰/۸۸ ۰/۰۰۶ ۱۴۵	۰/۹۳ ۰/۰۰۰ ۱۴۵	-۰/۷۸ ۰/۰۰۰ ۱۴۵
بدحجابی	پیرسون سطح معناداری حجم نمونه	۰ ۰/۳۳۲ ۱۴۵	-۰/۶۳ ۰/۰۴۱ ۱۴۵	۰ ۰/۲۴۸ ۱۴۵	-۰/۴۶ ۰/۰۰۰ ۱۴۵	-۰/۵۵ ۰/۰۰۲ ۱۴۵	۰/۵۱ ۰/۰۰۰ ۱۴۵
کاهش عاطفه	پیرسون سطح معناداری حجم نمونه	-۰/۷۲ ۰/۰۰۰ ۱۴۵	-۰/۸۶ ۰/۰۰۰ ۱۴۵	-۰/۹۷ ۰/۰۰۰ ۱۴۵	-۰/۷۹ ۰/۰۰۰ ۱۴۵	-۰/۹۸ ۰/۰۰۰ ۱۴۵	-۰/۶۶ ۰/۰۰۰ ۱۴۵
روابط جنسی ناسالم	پیرسون سطح معناداری حجم نمونه	-۰/۴۸ ۰/۰۲۰ ۱۴۵	-۰/۱۶ ۰/۰۰۱ ۱۴۵	-۰/۷۷ ۰/۰۰۰ ۱۴۵	-۰/۵۸ ۰/۰۱۲ ۱۴۵	-۰/۵۱ ۰/۰۰۰ ۱۴۵	-۰/۸۱ ۰/۰۰۰ ۱۴۵
مدگرایی	پیرسون سطح معناداری حجم نمونه	-۰/۷۵ ۰/۰۰۰ ۱۴۵	۰ ۰/۲۲۲ ۱۴۵	-۰/۶۳ ۰/۰۱۰ ۱۴۵	-۰/۷۴ ۰/۰۰۰ ۱۴۵	-۰/۷۸ ۰/۰۰۰ ۱۴۵	-۰/۹۱ ۰/۰۰۰ ۱۴۵

نتایج آزمون پیرسون برای بررسی سطح معناداری حاصل از رابطه بین مؤلفه‌های کارکردی خانواده و تهاجم فرهنگی نشان داد که بین متغیر دین‌گریزی با متغیرهای توانایی حل مسئله و متغیر پاسخ عاطفی همچنین متغیر مدگرایی با متغیر ارتباطات مؤثر، رابطه‌ای وجود ندارد. ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر بی‌بند و باری با متغیر ارتباطات مؤثر، همچنین، ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر بدحجابی با متغیر توانایی حل مسئله و متغیر نقشهای خانوادگی، حاکی از عدم وجود رابطه بین

این دو متغیر است. ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر کاهش عاطفه با متغیرهای حل مشکل، ارتباطات مؤثر، نقشهای خانوادگی، پاسخ عاطفی، همچنین، ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر روابط جنسی ناسالم با متغیرهای حل مشکل، ارتباطات مؤثر، نقشهای خانوادگی، پاسخ عاطفی، حمایت عاطفی و کنترل رفتار، نشان دهنده وجود رابط بین آنها است.

نتیجه گیری

نتایج حاصل از تحلیل ماتریس همبستگی بین عوامل متغیر مستقل و وابسته و بررسی سطح معناداری آنها، واقعیت‌های زیر را آشکار ساخت:

۱ - بین متغیر دین‌گریزی با متغیرهای توانایی حل مسئله و متغیر پاسخ عاطفی رابطه‌ای نیست؛ زیرا ضریب همبستگی پیرسون محاسبه شده برای آنها صفر است. مقدار ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر دین‌گریزی با متغیرهای ارتباطات مؤثر، متغیر نقشهای خانوادگی و متغیر کنترل رفتار نشان‌دهنده وجود رابطه بین آنها است و چون دامنه تغییرات در محدوده صفر تا ۱- است، دامنه تغییر متغیرها غیرهمسو و جهت همبستگی منفی است. مقدار ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر دین‌گریزی با متغیر حمایت عاطفی نشان‌دهنده رابطه بین آنها است و چون دامنه تغییرات در محدوده صفر تا ۱ است، دامنه تغییر متغیرها، همسو، و جهت همبستگی مثبت است.

۲ - ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر بی بند و باری با متغیر ارتباطات مؤثر، حاکی از نبودن رابطه بین این دو متغیر است. ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر بی بند و باری با متغیرهای توانایی حل مسئله، نقشهای خانوادگی، پاسخ عاطفی و کنترل رفتار نشان‌دهنده رابطه بین آنها است؛ دامنه تغییر متغیرها، غیرهمسو، و جهت همبستگی منفی است. ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر بی بند و باری با متغیر

حمایت عاطفی نشاندهنده رابطه بین آنها، و دامنه تغییر متغیرها، همسو و جهت همبستگی مثبت است.

۳ - ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر بدحجابی با متغیر توانایی حل مسئله و متغیر نقشهای خانوادگی، حاکی از نبودن رابطه بین این دو متغیر است. ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر بدحجابی با متغیرهای ارتباطات مؤثر، پاسخ عاطفی و حمایت عاطفی نشاندهنده رابطه بین آنها است؛ دامنه تغییر متغیرها، غیر همسو، و جهت همبستگی منفی است. ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر بدحجابی با متغیر کنترل رفتار نشاندهنده رابطه بین آنها، و دامنه تغییر متغیرها، همسو و جهت همبستگی مثبت است.

۴ - ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر کاهش عاطفه با متغیرهای حل مشکل، ارتباطات مؤثر، نقشهای خانوادگی، پاسخ عاطفی، حمایت عاطفی و کنترل رفتار نشاندهنده رابطه بین آنها، و دامنه تغییر متغیرها، غیر همسو و جهت همبستگی منفی است.

۵ - ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر روابط جنسی ناسالم با متغیرهای حل مشکل، ارتباطات مؤثر، نقشهای خانوادگی، پاسخ عاطفی، حمایت عاطفی و کنترل رفتار نشاندهنده رابطه بین آنها، و دامنه تغییر متغیرها، غیر همسو و جهت همبستگی منفی است.

۶ - ضریب همبستگی پیرسون بین متغیر مدگرایی با متغیر ارتباطات مؤثر نشاندهنده نبودن رابطه بین آنها است. حل مشکل، نقشهای خانوادگی، پاسخ عاطفی، حمایت عاطفی و کنترل رفتار نشاندهنده رابطه بین آنها، و دامنه تغییر متغیرها، غیر همسو و جهت همبستگی منفی است.

با این توصیف، یافته های پژوهش نشان می دهد که بین تهاجم فرهنگی غرب و کارکرد خانواده های ایرانی رابطه ای مستقیم، غیر همسو و منفی وجود دارد؛ بنابراین فرضیه پژوهش اثبات می شود.

بین تمامی نهادها، سازمانها و مؤسسات اجتماعی، خانواده مهمترین، ارزشمندترین و اثربخشترین نقشها را داراست. خانواده طبیعی ترین واحد تولید مثل و فراگیرترین واحد اجتماعی به شمار می آید؛ زیرا همه اعضای جامعه را دربر می گیرد. خانواده دارای اهمیت تربیتی و اجتماعی است. افراد از سوی خانواده گام به عرصه هستی گام می گذارند و جامعه نیز از تشکل افراد، هستی و قوام می یابد و از آن رو که نهاد خانواده، مولد نیروی انسانی و گذرگاه سایر نهادهای اجتماعی است از ارکان عمده و نهادهای اصلی هر جامعه به شمار می رود. این پژوهش رابطه تهاجم فرهنگی و کارکرد خانواده را مورد بررسی قرار داد. هدف از تعیین ضریب همبستگی پیرسون بررسی رابطه خطی بین مشاهدات دو متغیر است. این شاخص باید به گونه ای باشد که بتواند رابطه مستقیم یا معکوس را نشان دهد و شدت رابطه را بیان کند. با توجه به اینکه عوامل متغیر مستقل و متغیر وابسته بر اساس پژوهشهای پیشین شناسایی شد، در این پژوهش به مرحله کشف عوامل متغیرهای مستقل و وابسته مورد جستجو و اکتشاف قرار نگرفت و بر اساس عوامل تعیین شده، رابطه بین متغیرها مورد بررسی قرار گرفت. تجزیه و تحلیل داده ها به شیوه کمی انجام شد. ابتدا با استفاده از آمار توصیفی، جدول توزیع فراوانی و اندازه های گرایش به مرکز و محاسبه میانگین هم چنین اندازه پراکندگی داده ها با محاسبه واریانس انجام شد که نشان دهنده پراکندگی نمره ها است و تغییرپذیری نمره ها را نشان می دهد. بدیهی است، هرچه واریانس کمتر باشد، تجانس و هماهنگی و همگونی بیشتر است. با محاسبه انحراف استاندارد، که شاخص بررسی پراکندگی نمره ها است، میزان تغییر پذیری داده ها بررسی شد. سپس با استفاده از آمار استنباطی، همبستگی پیرسون بین

عوامل متغیر مستقل و عوامل متغیر وابسته مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و نتایج نمونه به جامعه آماری تعمیم داده شد.

نتایج پژوهش نشان داد بین اغلب عوامل تهاجم فرهنگی و عوامل کارکرد خانواده، رابطه معنادار وجود دارد. شدیدترین همبستگی بین متغیرها به متغیرهای کاهش عاطفه و کاهش حمایت عاطفی (-۰.۹۸)، کاهش عاطفه و نقش خانوادگی (-۰.۹۷)، بی بند و باری و حمایت عاطفی (-۰.۹۳) و مدگرایی و کنترل رفتار (-۰.۹۱) مربوط است. متغیرهای دین گریزی و حل مشکل، دین گریزی و پاسخ عاطفی، بی بند و باری و ارتباط مؤثر، بدحجابی و حل مشکل، بدحجابی و نقش خانوادگی و مدگرایی و ارتباط مؤثر فاقد رابطه بود. متغیرهای دین گریزی و ارتباط مؤثر (-۰.۱۱) و روابط جنسی ناسالم و ارتباط مؤثر (-۰.۱۶) نیز دارای کمترین میزان همبستگی بود. می توان دریافت در خانواده‌هایی که بیشترین پیروی از آیات و احادیث دینی در باب خانواده را دارند، افراد بویژه زنان، میزان زیادی از احساس رضایت را تجربه می کنند. در این خانواده‌ها بر خلاف سامانه مبتنی بر دموکراسی، که بسیار جذاب و متناسب با اوضاع اجتماعی امروز به نظر می رسد، مرد از اقتدار زیادی برخوردار است اما در کنار این اقتدار، که نوع و شیوه اعمال آن نیز باید بررسی شود، تمام توصیه‌های اخلاقی برای حسن معاشرت با همسر را نیز رعایت می کند. مشاهده شده است که این شیوه زندگی حتی برای زنانی که در سامانه مدرن دانشگاهی به مدارج بالای علمی رسیده‌اند، نیز رضایتمندی را به ارمغان آورده است. خانواده به عنوان واحد اجتماعی در تعامل و کنش متقابل با سایر خرده نظامهای اجتماعی است؛ از آنها تأثیر می پذیرد و بر آنها تأثیر می گذارد؛ بنابراین در نگاهی کل نگر، سایر خرده نظامها باید با ساختار اجتهاد شده خانواده اسلامی هماهنگ باشند؛ در غیر این صورت، امکان تحقق ساختار خانواده دینی وجود ندارد و تهاجم فرهنگی با تأثیرگذاری بر کانون خانواده می تواند آن را ناکارآمد سازد؛ به

بیان دیگر، همان طور که در خانواده دینی بر تفاوت نقشها تأکید می‌شود، رسانه‌های ملی، نظام آموزش و پرورش و سامانه فرهنگی کشور باید برای حفظ و تداوم بخشیدن به ایفای نقش در خانواده از طریق آگاه سازی و آموزش اقدام کنند تا تأثیر تهاجم فرهنگی بر خانواده به حداقل ممکن برسد. از سوی دیگر با افزایش کارکرد خانواده، تأثیر تهاجم فرهنگی بر خانواده کاهش می‌یابد. البته گسترش امر به معروف و نهی از منکر بین اعضای خانواده یکی از روشهای مؤثر افزایش کارکرد خانواده خواهد بود که در قالب عامل ایفای نقش خانوادگی قابل تأمل است؛ باید این اصل مهم دینی و عقلی به صورت منطقی برای اعضای خانواده روشن شود تا اثر تهاجم فرهنگی خنثی شود؛ در این صورت است که دشمن روزنه نفوذ در خانواده‌های ایرانی را پیدا نخواهد کرد. در پایان می‌توان اذعان کرد تهاجم فرهنگی با استفاده از ابزارهایی مانند صنایع فرهنگی، رسانه‌ها و ابزارهای نوین ارتباطی موجب تخریب بنیانهای اعتقادی جامعه ایران می‌شود. رسانه‌های غربی در ایجاد گسلهای قومی و دینی نقش مهمی ایفا می‌کنند. ارائه سبک زندگی مطلوب غربی از طریق نمایش فیلم، موجب ناامیدی ایرانیان نسبت به فرهنگ خودی می‌شود و آنها را ترغیب می‌کند از فرهنگ غربی الگوبرداری کنند. رسانه‌های غربی تلاش می‌کنند ناکارآمدی نظام دینی را القا کنند تا مردم، دین را عامل عقب ماندگی خود در زندگی بشناسند. رسانه‌های غربی، حاکمیت دو گانه را القا می‌کنند تا مردم را برای نافرمانی مدنی تحریک کنند و در این راه از فنون مجاب‌سازی تغییر باورهای خانواده‌ها بهره می‌برند. به نظر می‌رسد راهکار مقابله، آگاه سازی اعضای خانواده و تبیین آثار شوم گناه بر انسان و هم‌چنین امیدوار کردن آنان با معرفی فرهنگ اسلامی - ایرانی به عنوان قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران است. در گامی فراتر با عرضه فرآورده‌های فرهنگی مطلوب، افزایش بصیرت خانواده‌ها، تقویت مساجد و

کانونهای فرهنگی و امر به معروف و نهی از منکر، می توان سلامت خانوادهها را در برابر تهاجم فرهنگی به دست آورد.

مقایسه یافته‌های این پژوهش با مبانی نظری، نشان داد نتایج آن با این پژوهشها همسو است:

۱ - هاولند و دیگران (۱۹۵۳)، طی تحقیقی نشان دادند که برای متقاعد سازی دیگران باید مراحل را انجام داد که عبارت است از: در معرض پیام قرار گرفتن، توجه به پیام، درک پیام، پذیرش نتیجه‌گیری پیام، یادداری نگرش جدید و تبدیل نگرش جدید به رفتار. نتایج این تحقیق نیز مبین این بود که برای مصون سازی نگرش خانوادهها باید از یک سو اعضای خانواده را در معرض پیامهای دینی و اسلامی قرار داد و از سوی دیگر آنان را در وضعیتی قرار دهیم که در معرض پیامهای ناشی از اندیشه‌های فرهنگی غرب قرار نگیرند.

۲ - گاتمن، کان، کارر، سوانسون (۲۰۰۱)؛ کمبلز (۲۰۰۲)؛ لیندسای (۱۹۹۷) در توجیه نتایج فرضیه اصلی پژوهش، می توان به الگوی مک مستر در زمینه کارایی خانواده اشاره کرد که هر قدر خانواده در اجرای کارکردهای خود از قبیل پاسخگویی عاطفی، حمایت عاطفی، نقشها، کنترل رفتار و حل مشکل عملکرد بهتری داشته باشد به همان میزان می تواند در کاهش مشکلات رفتاری و روانی اعضا و تقویت رفتارهای سازگارانه و بهنجار خود تأثیرگذارتر باشد. در مورد نتایج فرضیه‌های فرعی برای فرضیه اول طبق ادعان چیف من (۱۹۹۷)، در بعضی جوامع و فرهنگها، «بدنی سازی» تنها راه پذیرفته شده و به همین سبب در مورد نوجوانان و جوانان ممکن است مشکلات عاطفی و جسمی با هم اشتباه گرفته شود و احتمال دارد که مشکلات عاطفی نتواند به شکل روانی بروز کند؛ بلکه همواره به شکل بدنی پدیدار شود. از این رو، بهتر است به مشکلات جسمانی نوجوانان و جوانان توجه دقیقتری شود و علل اصلی نشانگان بدنی مورد بررسی قرار گیرد. آنان در

بررسیهای خود پی بردند که بین شکل خانواده و روابط درونی اعضای خانواده، رابطه معناداری هست.

منابع

- قرآن کریم
- بیانات رهبری، ۲۰/۹/۱۳۷۰ <http://www.Khameni.ir>
- بیانات رهبری، ۲۵/۱۰/۱۳۷۰ <http://www.Khameni.ir>
- بیانات رهبری، ۲۳/۷/۱۳۸۰ <http://www.Khameni.ir>
- تافلر، آلوین؛ هایدی، تافلر (۱۳۷۴). **به سوی تمدن جدید**. ترجمه محمدرضا جعفری. تهران: نشر سیمرغ.
- تافلر، آلوین (۱۹۸۰). **موج سوم**. چ بیستم. ترجمه شهیندخت خوارزمی.
- دلشاد تهرانی، مصطفی (۱۳۸۶). **سیره نبوی: منطق عملی**. تهران: دریا.
- زاهدی، فاطمه (۱۳۹۱). **آسیب‌شناسی تهاجم فرهنگی بر کارکردهای خانواده**. نشریه **طهورا**. ش ۱۲.
- سیوطی، عبدالرحمن بن ابی بکر (۱۳۵۲ق). **الدر المنثور فی تفسیر بالمأثور**. ج ۶. مصر: المكتبة التجاریه الكبرى.
- شجاع، احمد علی (۱۳۹۲). **محیط شناسی فرهنگی اجتماعی**. تهران: انتشارات مرکز باقرالعلوم.
- شورای عالی انقلاب فرهنگی، مصوبه ۱۳۸۷/۲/۲۴
- شیخ حر عاملی (۱۴۰۹ ق). **وسائل الشیعه**. قم: مؤسسه آل البيت.
- شیخ کلینی (۱۳۸۹ق). **الکافی**. چ دوم. تحقیق علی اکبر غفاری. تهران: انتشارات دارالکتب الاسلامیه.
- طبرسی، حسن بن فضل (۱۳۸۱). **مکارم الاخلاق**. ترجمه ابراهیم میرباقری. تهران: انتشارات فراهانی.
- مجلسی، محمدباقر (۱۳۷۸). **بحار الانوار**. تهران: نشر چاپخانه آثار.
- محمدی ری شهری، محمد (۱۳۸۶). **میزان الحکمه**. قم: انتشارات درالحديث.
- نجاریان، فرزانه (۱۳۷۵). **عوامل مؤثر در کارایی خانواده**. دانشگاه آزاد اسلامی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد.

والنتینف، آندره (۱۳۸۹). مقاله پایان عصر خانواده در غرب. ترجمه گروه روابط بین الملل
قوه قضائیه. نشریه ماوی (نشریه داخلی قوه قضائیه).

Deci, L.F.(2007). Soft power, soft threats and attitude change. www.
M.S.M.R.

Levin, J.P. (2004). Social psychology . Boston: MCGraw-Hill.

Chambless, D.L & et.al. (2002) marital enter-action of agoraphobic
woman. Journal of Abnormal Psychology, 111,502-512

Gottman, J. Coan, J. Carrere, S. Swanson, C. (2001) Predicting marital
happiness and stability from newlywed interactions. Journal of
marriage and family. 60. 3-22.

Epstein NB. (2000)The McMaster approach to families: Theory,
assessment, treatment & research. J Fam Ther, 22: 168-189.

Lindsay J. M. Techniques in Human Grography, London : Routledge ,
1997.

Hovland, Carol., Janis, Irving L., & Kelley, Harold H. (1953).
Communication and Persuasion. New Haven: Yale University
Press.

Schiffman, L. G. & Kanuk, L. L. (1997). "Consumer Behavior",
Prentice-Hall of India, New Delhi.